

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Трансформація національних фінансових систем в умовах глобалізації»

Студента 2 курсу, 3м групи,
Спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізації «Міжнародні фінанси»

Рябова Ростислава
Юрійовича

Науковий керівник
д.е.н., професор

Кучер Галина
Вікторівна

Керівник освітньо-професійної програми
д.е.н., професор

Кучер Галина
Вікторівна

Завідувач кафедри фінансів,
д.е.н., професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Чугунов Ігор Якович

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	6
1.1 Сутність та склад національних фінансових систем	6
1.2 Детермінанти розвитку національних фінансових систем	11
1.3 Вплив глобалізації на трансформацію національних фінансових систем .	16
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	24
2.1 Аналіз трансформаційних змін в національній фінансовій системі України	24
2.2 Результативність трансформаційних процесів у фінансовій системі країни	30
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	38
3.1 Напрями удосконалення архітектури фінансової системи України.....	38
3.2 Механізм розвитку фінансової системи країни в умовах глобалізації.....	44
3.3 Інноваційні технології як складова розвитку фінансової системи країни в умовах глобалізації	49
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Актуальність теми. Національна фінансова система є важливою складовою державного регулювання економіки. Стале економічне зростання вимагає обґрунтування ефективних заходів фінансової політики, заснованих на впровадженні сучасних фінансових важелів та механізмів. Ефективність впровадження інноваційних підходів до економічного розвитку, фінансово-економічного потенціалу держави залежить від якісного та своєчасного прийняття управлінських рішень у всіх складових фінансової системи. Важливо створити належні умови для забезпечення стабільності фінансової системи, підвищення ефективності та результативності державних фінансів. Одним з головних інститутів соціально-економічного розвитку держави є фінансова система, досягнення ефективних показників соціального розвитку можливе за допомогою інструментів зваженої фінансової політики.

Глобалізація сучасного світу – головна тенденція ХХІ століття. В теперішній час економіка, фінанси, політика, оборона, культура, наука, міграція, стан навколишнього середовища все менше залежать від суто національних рішень. Незважаючи на зусилля окремих країн уникнути наслідків глобалізації, бажаного результату неможливо отримати з об'єктивних причин.

Наша держава є невід'ємною частиною системи глобальних відносин у таких сферах, як фінанси, торгівля, інвестиції, інформаційні потоки, транспорт і зв'язок, науково-технічний прогрес, освітній простір тощо. Однак це не означає неминучого підпорядкування країни до сучасної моделі глобалізації, її темпів та форм. Україна, як і інші незалежні держави, має свої особливості та можливості, які дозволяють максимізувати переваги глобалізації та зменшити її можливі негативні наслідки. У зв'язку з цим необхідно врахувати механізми, що регулюють адаптацію внутрішньої фінансової політики до глобалізації та інтеграційних процесів у світовій економіці.

Глобалізаційні проблеми мають свою специфіку для країн з перехідною економікою, зокрема для України. Необхідність адаптації національної економіки до вимог та викликів глобалізації, нейтралізації пов'язаних з нею ризиків та її негативних наслідків, збіглася з процесами трансформації економічної та фінансової систем, переходом від централізованої планової економіки до ринкової. Як результат, Україна пережила два потрясіння різного характеру, вплив кожного з яких на національну економіку взаємно посилювався та виявив додаткові труднощі у вирішенні економічних проблем, що свідчить про актуальність даного дослідження.

Метою роботи є розкриття теоретичних засад та розробка рекомендацій щодо удосконалення функціонування національної фінансової системи в умовах глобалізації.

Відповідно до поставленої мети, необхідно вирішити ряд завдань:

- дослідити сутність та склад національних фінансових систем;
- узагальнити детермінанти розвитку національних фінансових систем;
- розкрити вплив глобалізації на трансформацію національних фінансових систем;
- провести аналіз трансформаційних змін у національній фінансовій системі України;
- визначити результативність трансформаційних процесів у фінансовій системі країни;
- розкрити напрями удосконалення архітектури фінансової системи України;
- узагальнити підходи до механізму розвитку фінансової системи країни в умовах глобалізації;
- визначити вплив інноваційних технологій як складової розвитку фінансової системи країни в умовах глобалізації.

Об'єктом дослідження є фінансова система країни в міжнародному середовищі.

Предметом дослідження сукупність фінансових відносин в процесі трансформації національної фінансової системи в умовах глобалізації.

Методологічною основою роботи є загальнонаукові методи, такі як аналіз та синтез, метод порівняння та графічний метод. Системний та структурний методи, методи аналізу та узагальнення використано при розкритті сутності та особливостей фінансової системи в умовах глобалізації та оцінці результативності трансформаційних процесів у фінансовій системі країни. На основі методів синтезу та наукового абстрагування сформовано пропозиції щодо удосконалення фінансової архітектури фінансової системи країни.

Інформаційною базою дослідження були законодавчі та нормативно-правові акти з питань регулювання фінансової системи країни, статистичні та аналітичні дані Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, міжнародних інституцій, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Актуальність обраної теми, її мета та завдання, предмет і об'єкт дослідження обумовили логіку та структуру дипломної роботи, що складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці пропозицій щодо удосконалення фінансової архітектури фінансової системи України.

Основні положення та результати магістерського дослідження оприлюднено в науковій статті «Трансформація національних фінансових систем в умовах глобалізації» у збірнику студентських наукових робіт КНТЕУ.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

1.1. Сутність та склад національних фінансових систем

Фінансова система – досить складне соціальне явище. Фінанси охоплюють широкий спектр бюджетно-розподільних відносин, які відображаються у різноманітних грошових потоках. Маючи єдину сутність цих відносин, вони мають окремі елементи, що мають свої особливості та особливості. Вивчення фінансів базується на їх необхідності, сутності, розумінні та ролі в суспільстві, а також на детальному оволодінні конкретними формами фінансових відносин [33, с. 108].

Форми фінансових відносин – виділені на певній основі компоненти фінансів. Поєднання цих компонентів визначається терміном «фінансова система». Як і різні інші системи, це не простий набір окремих елементів, а сукупність пов'язаних складових, що мають однакові ознаки.

Національна фінансова система розглядається з двох сторін: за внутрішньою (семантичною) структурою та організаційною структурою (рис. 1.1.).

Внутрішня складова національної фінансової системи показує об'єктивну сукупність фінансових відносин і є спільною для всіх країн. Вона складається із сфер та ланок. Сфера розкриває загальну складову фінансових відносин на певній основі, а ланка – їх окрему частину.

В даний час як у визначенні фінансів, так і у виділенні їх складових, що складають основу формування внутрішньої структури фінансової системи, не існує єдиного підходу. Але цьому є цілком логічне пояснення. Як було зазначено раніше, фінанси – явище досить багатогранне з різними характеристиками. Тому, беручи за основу для структурування відмінні риси – суб'єкти фінансових відносин, фонди, рівень економічної системи, фінансові органи та установи – вчені по-різному характеризують склад

фінансової системи. Звичайно, при будь-якому підході слід, по-перше, слідувати одному знаку, а не кільком одночасно. По-друге, необхідно мати на увазі, що фінанси – це завжди дещо організовані відносини – у законодавчій, інструктивній, законодавчій або договірній формах. Відповідно, вибір їх окремих компонентів може бути виправданим лише за наявності таких організаційних принципів [33, с. 111].

Рис. 1.1. Внутрішня структура національної фінансової системи[10, с.22]

Вибір особливості структурування фінансів повинен ґрунтуватися у повному об'ємі усієї складової фінансових відносин. Якщо взяти за основу структурування об'єктів фінансових відносин – юридичних та фізичних осіб та держави, то фінанси можна розділити на такі елементи: фінанси громадян (фінанси сім'ї або фінанси підприємств), корпоративні фінанси, фінанси держави. Але така складова, по-перше, є неповною, оскільки вона не включає міжнародні фінанси (а це просто неправильно в контексті економічної глобалізації), а по-друге, вона не є повністю виправданою, оскільки фінанси громадян (сімейні фінанси) не мають організаційних і тому не може бути виділена як окрема сфера чи ланка. Якщо ми беремо грошові кошти як основу для структурування, то певна частина фінансових відносин, яка має каналовий, а не акційний характер, відразу випадає. Особливо це стосується корпоративних фінансів, де процес формування грошових фондів не є обов'язковим. Прийняття як основа структурування фінансових органів та установ, як правило, є незаконним, оскільки воно характеризує організаційну, а не основну сторону фінансів. Його можна і потрібно використовувати лише при аналізі організаційної структури фінансової системи [40, с. 202].

Тому вищезазначені ознаки не забезпечують такої структуризації, яка відображала б всю складову фінансових відносин. Найбільш доцільно базувати структурування фінансів на рівні економічної системи, виділяючи відповідні галузі фінансів: на макrorівні – фінанси суб'єктів господарювання (підприємств); на макrorівні – державні фінанси; на рівні світової економіки – міжнародні фінанси, а на загальному рівні забезпечуюча сфера – фінансовий ринок. Кожен із цих напрямків має відповідну організаційну підтримку, кожен рівень області – певний склад доходів і витрат і своя специфічна схема організації фінансової діяльності, а фінансовий ринок – форми фінансових ресурсів і методи торгівлі ними.

Національні фінансові системи відображають фінансову структуру окремих країн (рис. 1.2.).

Побудова фінансової національної системи базується при необхідності рішенню таких завдань [40, с. 221]:

- формування, концентрація та оптимальний розподіл достатніх фінансових ресурсів для виробництва певної суми ВВП;

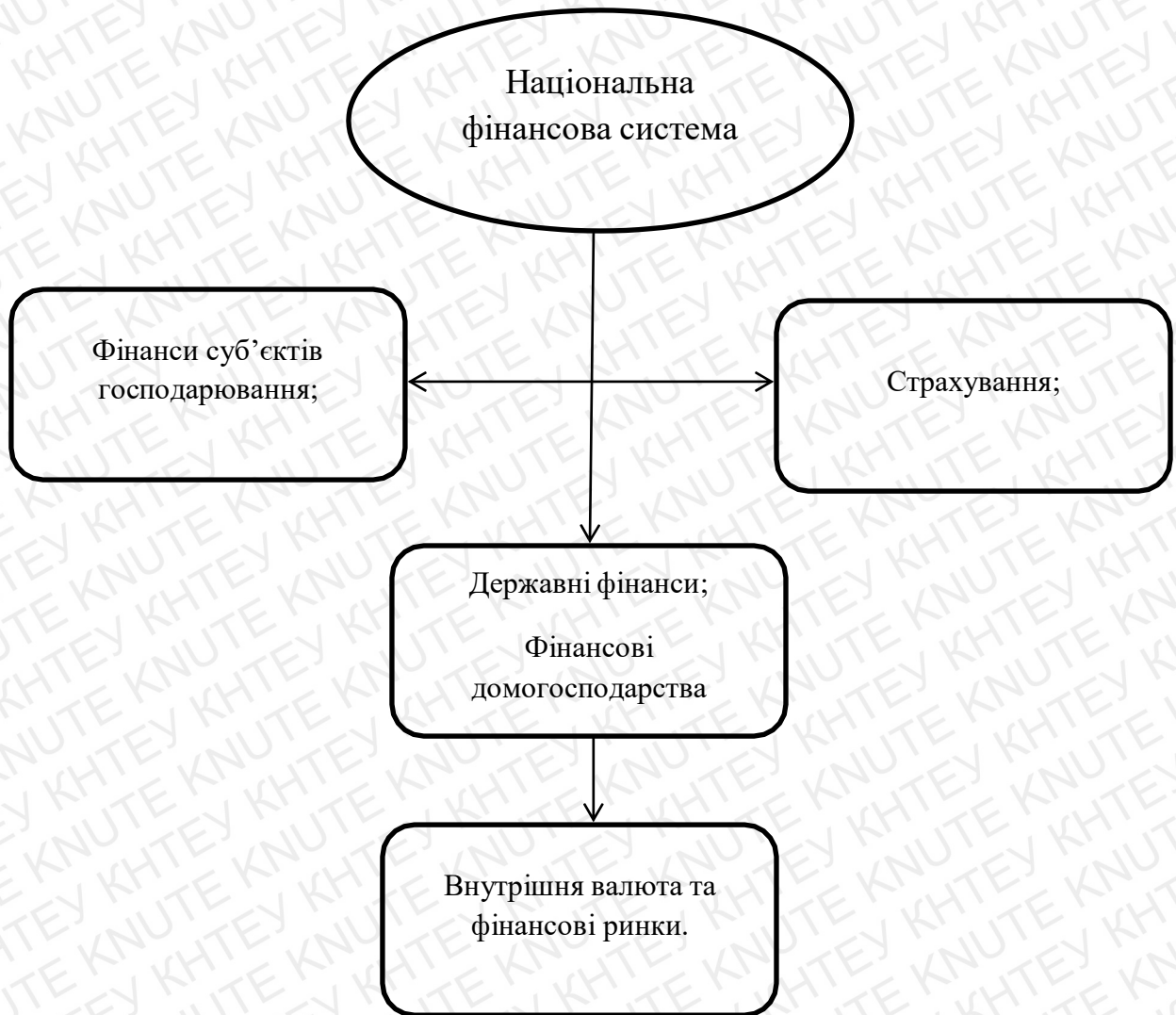

Рис. 1.2 – Національні фінансові системи[40, с.221]

- досягнення найбільшої ефективності у використанні наявних фінансових ресурсів – максимум обсягу виробленого внутрішнього валового продукту на основі вибору найбільш ефективної структури забезпечення фінансових форм;
- встановлення найвигідніших пропозицій перерозподілу та розподілу ВВП з метою повного задоволення потреб населення, корпорацій та держави;

- всебічна допомога у залученні всіх тимчасово вільних коштів та доходів, отриманих через установи фінансового ринку для потреб фінансової підтримки виробництва ВВП;
- побудова фондів страхування з метою забезпечення компенсації втрат фінансових ресурсів та доходів та встановлення максимальних умов для використання цих фондів у кругообігу ресурсів.

Функціонування фінансової системи, засноване на обігу фінансових ресурсів, в узагальненому вигляді (абсолютно всі зв'язки та грошові потоки надзвичайно важко відобразити). Ці ресурси зосереджені безпосередньо на підприємствах та складових фінансового ринку – комерційні банки та інституційні інвестори (інвестиційні фонди та корпорації). В даний час ці суб'єкти є, по суті, посередниками в сфері фінансів між споживачами та продавцями фінансових ресурсів. У той же час значна частина ресурсів як інституційних інвесторів, так і особливо банків, є тимчасово вільними ресурсами та доходами розміщених у них підприємств. Частина ресурсів знаходить у страхові фонди, але в майбутньому їх можна використовувати в обігу через інститути фінансового ринку.

На основі використання фінансових ресурсів, в організаціях створюється внутрішній валовий продукт, частина з яких приймає форму централізованих доходів (централізованих державою в бюджеті та цільових фондах), а інша – форму індивідуальних доходів організацій (прибуток) та робітників і службовців (зарплатня) [55, с. 65].

Отже, національна фінансова система – це елемент фінансових відносин та фінансових установ, що регулюються фінансово-правовими нормами, з допомогою яких держава створює, розподіляє та використовує централізовані та децентралізовані грошові фонди. Національна фінансова система з'явилася з виникненням держави і нерозривно пов'язана з її функціонуванням. За допомогою фінансової системи держава накопичує і використовує фінанси для обслуговування апарату держави, а також спрямовує їх на виконання своїх функцій. Фінансова система охоплює грошові відносини між державою

та підприємствами та організаціями, державою та населенням, між підприємствами та всередині них.

1.2. Детермінанти розвитку національних фінансових систем

Забезпечення стабільності та функціональної стабільності розвитку національних фінансової системи є головними умовами роботи економіки кожної держави. Отже, фінансова стабільність по праву вважається одним із найважливіших елементів економічної політики, а визначення її основних суттєвих характеристик є як теоретичним, так і суто практичним.

Аналіз детермінантів розвитку національних фінансових систем передбачає виявлення загальних рис, загалом властивих системі, яка перебуває у стані стабільності. Як показано в роботах Ляпунова О., стійкість – це, перш за все, стійкість руху. Таким чином, процес є стабільним, якщо у разі припинення певного дестабілізуючого фактора він досягає параметрів, що характеризували його до впливу. Ільясов С. Самуельсон П., Сафін Ф. та Кальдерон К. трактують стабільність як здатність системи відновлювати рівновагу в результаті дії внутрішніх та зовнішніх поштовхів певної інтенсивності, тобто поштовхів, які можуть відновити систему у разі впливу дестабілізуючого фактора. Відсутність єдиної концепції інтерпретації фінансової стійкості призводить до різних підходів до її класифікації. На думку Мазуренка В., найбільш обґрунтованим підходом є виявлення таких типів стабільності системи [37, с. 105]:

- загальний (впорядкований інтегрований набір внутрішніх та зовнішніх елементів системи);
- структурні (субординована сукупність внутрішніх елементів);
- факторіальний (стан під впливом певних зовнішніх факторів).

Оскільки фінансова система, залежно від типу стабільності, яку вона характеризує в певний момент часу, функціонує під постійним впливом

дестабілізуючих факторів різної інтенсивності, система може перебувати в різних станах [26, с. 106]:

- стабільний (елементи фінансової структури функціонально стійкі);
- квазістійкий (більшість елементів фінансової структури функціонально стабільні);
- нестабільний (деякі елементи фінансової структури функціонально нестабільні, мається на увазі, що вони можуть вивести систему з рівноваги).

Головною умовою досягнення рівноваги є здатність системи реагувати на впливи, якісно трансформуючи умови функціонування елементів фінансової структури. Виходячи з цього, передумовою злагодженої фінансової системи є її здатність до саморегулювання та адаптації до потрясінь під впливом навколишнього середовища. Наприклад, Попов Р., серед основних якостей, що характеризують адаптацію фінансової системи, є [41, с. 107]:

- можливість самостійно змінювати параметри елементів системи;
- можливість самостійно трансформуватися, зберігаючи якісні характеристики;
- можливість самостійно змінювати умови середовища для стабільної роботи.

Оцінка дає можливість запропонувати нову інтерпретацію стабільності фінансової системи. На нашу думку, фінансова стабільність – це стан фінансової системи, при якому фінансові посередники, ринки, інфраструктура здатні протистояти фінансовим, економічним, політичним, природним потрясінням, які можуть негативно вплинути на процеси створення заощаджень та їх подальшого ефективного інвестування та спричинити порушення в процесах фінансового посередництва.

Фінансове посередництво здійснюється за допомогою скоординованого функціонування основних груп учасників національної фінансової системи [38, с. 25]:

- фінансові посередники (банки, страхові компанії та всі інші типи інституційних інвесторів), які перенаправляють кошти коштів від інвесторів на позичальників;
- фінансові ринки (ринки грошей та цінних паперів), де обов'язкові вимоги обмінюються на реальні ресурси;
- інфраструктура фінансового ринку (платіжні та клірингові системи), яка безпосередньо забезпечує рух грошей та фінансових активів між покупцями та продавцями.

На нашу думку, вважати фінансову систему функціонально стабільною можна, якщо виконуються три ключові умов[38, с. 25]:

- фінансова система забезпечує плавне перетворення заощаджень в інвестиції;
- ризики аналізуються відповідно до ринкової ситуації і можуть бути диверсифіковані;
- фінансова система перебуває у стані, в якому вона здатна протидіяти раптовому нападу будь-яких потрясінь.

Якщо система порушує одну або декілька з цих умов, існує реальний ризик кризи. Отже, забезпечення фінансової стабільності зводиться до передбачення, виявлення та виправлення спотворень у процесі перетворення заощаджень в інвестиції та диверсифікації та реальної оцінки фінансових ризиків. Термінологія основних детермінант пристосованості та функціональної стійкості фінансової системи (табл. 1.1) є важливою проблемою забезпечення загальної стабільності фінансової системи, оскільки неповна або помилкова інформація про потенційний вплив дестабілізуючих факторів різної інтенсивності може мати негативні наслідки для економіки в цілому.

Аналіз даних (табл. 1.1) дозволяє оцінити можливості забезпечення загальної стабільної фінансової системи в тому випадку, якщо повна функціональна стійкість її структурних елементів і максимальна здатність до адаптації.

Таким чином, криза стала одним з найголовніших факторів глобальних змін у фінансових системах. Найголовнішим завдань державного регулювання на цьому етапі має бути пошук моментів зменшення потенційних ризиків високої залежності банків від фінансових ринків.

Таблиця 1.1

Детермінанти розвитку національних фінансових систем [35, с. 21]

Детермінанти розвитку національних фінансових систем	Вага детермінант	Оцінка ступеня вияву детермінанту		Сегмент 1	Сегмент 2
	100%	Вплив на стабільність	Вплив на адаптивність	7,8	4,1
Обмін дефолтних кредитів на боргові цінні папери уряду (кількісне пом'якшення)	30%	10	5	3	1,5
Списання збиткових операцій з банківських балансів	20%	10	6	2	1,2
Купівля державою корпоративних прав банку	20%	5	2	1	0,4
Надання кредитиві референсування прав банку	20%	7	4	1,4	0,8
Валютні інвестиції ЦБ	10%	4	2	0,4	0,2

Продовження таблиці 1.1

Детермінанти розвитку національних фінансових систем	Вага детермінант	Оцінка ступеня вияву детермінанту		Сегмент 1	Сегмент 2
	100%	Вплив на стабільність	Вплив на адаптивність	7,8	4,1
Виконання нормативів ліквідності	25%	6	9	1,5	2,25
Виконання нормативів джерел стабільного фінансування	25%	6	9	1,5	2,25
Перехід до системи консолідованого нагляду	20%	4	10	0,8	2
Детермінанти адаптивності	Вага детермінант	Оцінка ступеня вияву детермінанту		Сегмент 1	Сегмент 2
	100%	Вплив на стабільність	Вплив на адаптивність	5,1	8,6
Регулювання інвестиційного банкінгу: неттінг та діяльність Центральних контрагентів	20%	4	7	0,8	1,4
Створення державного дефолтного фонду	10%	5	7	0,5	0,7

З другого боку, відновлення програм сек'юритизації по праву вважається необхідною умовою відновлення банківського кредитування в економіці, і тому, очевидно, не можна відмовлятися від цього фінансового інструменту. Вирішення цього протиріччя, очевидно, слід шукати в поєднанні ринкового банкінгу та посиленого регуляторного нагляду, який би регулював

прямий доступ банків до фінансових ринків і не створював передумов для появи тіньової банківської системи.

1.3. Вплив глобалізації на трансформацію національних фінансових систем.

На сьогоднішній день дуже ростуть зв'язки національних економік зі світовою через сферу фінансів і особливо через рух капіталу. Передумовою економічного зростання в глобалізаційних умовах є, з одного боку, інтеграція країни у світовий економічний простір, а з іншого – забезпечення безпеки функціонування економічної системи країни.

Термін «глобалізація» використовується епізодично з кінця 1960-х років, і вперше його було поставлено в центр концептуальних конструкцій у 1981 році. До середини 1980-х років термінологія глобалізації вже була широко поширеною. У цей період під натиском процесів транснаціоналізації, лібералізації політики економіки, ріст кількості держав-учасниць економічного простору світу процес економічної глобалізації набув швидкісного прискорення.

Одна з головних ролей у реалізації цих тенденцій відводиться розвиненій системі фінансів. Але складність і багатогранність трансформації фінансових систем призводить до формування декількох напрямків досліджень, які б вивчали напрямки, стратегії та механізми трансформації фінансових систем, спричинені фінансовою глобалізацією, але вони поки не існують.

У процесі глобалізації міжнародна торгівля не втратила ролі фактора, що поглиблює міжнародний поділ праці та посилює взаємозалежність національних економік. Появу глобалізації можна спостерігати також у розширенні інтеграційних процесів, зростанні ролі транснаціональних

корпорацій. Але головною характеристикою сучасного етапу глобалізації є фінансова глобалізація [47, с. 43].

Розвиток фінансової глобалізації забезпечується посиленням взаємозалежності міжнародних рухів капіталу та взаємодії країн у фінансових відносинах, розширенням кредитної та інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій та банків, механізмами міжнародних фінансових ринків, міжнародними рухами капіталу, розширенням джерел доходу та розміщення активів в інших державах. Фінансова глобалізація базується на високій мобільності капіталу, валюти через національні кордони, зростаючому масштабі, диверсифікації та інтеграції міжнародних фінансових ресурсів, що призводить до формування глобальних фінансових ринків та глобальної фінансової співпраці [47, с. 43].

Оцінка сучасної фінансової системи показує недосконалість як фінансових ринків у країнах, так і на міжнародному рівні. Фінанси чутливі до такої проблематики, як нерозвиненість ринків, асиметрична інформаційна система, недобросовісна конкуренція, фінансове шахрайство, накопичення фінансового капіталу, нестабільність макроекономічного балансу. Деякі з цих проблем є більш специфічними для національного ринку, водночас держава стикається з низкою інших проблем при інтеграції у світову фінансову систему. Незважаючи на всі ці проблеми, держава може інтегруватися в міжнародну фінансову систему, маючи при цьому перевагу факторів, що становлять «щасливу трійцю».

На відміну від «щасливої трійці» в економічній літературі формулюється «неуспішна трійця». Найчастіше це відповідає країнам з наступними основними характеристиками, а саме: слаборозвинена грошова система; страх плавання; слабка інституційна база.

Для країн з такими характеристиками інтеграція у світову фінансову систему є не тільки складною, але, перш за все, небезпечною. Це пов'язано з тим, що держави, які розвиваються, а також держави з перехідною економікою мають кілька особливостей і потребують узгодження стратегій з

іншими країнами, щоб максимізувати вигоди від фінансової глобалізації, а також їх інтеграції у світову фінансову систему.

Але загалом слід зазначити, що світове фінансове співтовариство грає важливу роль в успішному просуванні країн, що розвиваються, у фінансовій глобалізації. Міжнародні фінансові установи можуть допомогти не тільки вдосконалити реформи на ринках, що розвиваються, але й вдосконалити світову фінансову архітектуру.

Зважаючи на це, можемо стверджувати, що фінансова глобалізація розглядається як інтеграція країн на зовнішній фінансовий ринок і не є новим явищем. Однак він набуває нових форм, ставить ряд нових викликів для економік країн, які хочуть стати рівноправними партнерами в сучасній фінансовій системі [51, с. 108].

Під тиском процесу фінансової глобалізації відбуваються перетворення у самому серці економічної глобалізації: особлива увага приділяється процесам трансформації та інтеграції національних фінансових ринків у глобальне середовище фінансів.

Як і інші економічні явища, фінансова глобалізація має наслідки. Наслідки фінансової глобалізації неоднакові для економік країн з різним рівнем розвитку. У сучасних фінансових умовах багаті країни стають багатшими, а бідні – біднішими. Це пов'язано з тим, що головний фінансовий капітал зосереджений у розвинутих державах, які можуть змінювати ситуацію на світових ринках фінансів на свою користь. Хоча деякі держави, які розвиваються, вже отримали вигоду від позитивних наслідків фінансової глобалізації (Мексика, Китай, Коста-Ріка змогли збільшити свою частку у світовій торгівлі та збільшити дохід на душу населення з розвитком фінансової глобалізації), більшість країн, що розвиваються, залишаються нижче межі бідності, а вплив фінансової глобалізації збільшив розрив між високорозвиненими та слаборозвиненими країнами світу.

Особливої уваги заслуговує питання фінансових криз. Головною з проблем фінансових криз, що виникають, є їх «епідемічний» характер.

Наприклад, криза 1994-1995 рр. охопила Мексику та Аргентину. Гонконгська криза 1997 року одночасно торкнулася таких країн як Таїланд, Малайзія, Південна Корея, Індонезія та Філіппіни, а згодом відлуння кризи сколихнуло Росію, Україну, Білорусь, інші країни пострадянського простору торкнулася та Бразилію.

Таке велике розширення фінансових криз наприкінці 1990-х, зміни в структурі міжнародних фінансових ринків (скорочення фондових ринків та зростання валютних ринків та короткострокових і довгострокових фінансових інструментів), диверсифікація фінансових технологій, збільшення інтенсивності фінансових операцій на основі сучасних інформаційних технологій, пошук більш комплексних підходів до визначення мотивів та результатів міжнародної мобільності капіталу [52, с. 78].

Отже до негативних наслідків фінансової глобалізації належать:

- збільшення зовнішнього боргу та виникнення боргових криз.

Наявність фінансових позик на світових ринках у поєднанні з неефективним використанням кредитів призвело до збільшення боргу перед Лондонським та Паризьким клубами;

- перевага видачі паперових фінансових документів перед виробництвом реальної продукції. Нині вторинний ринок цінних паперів у кілька разів випереджає значення світового ВВП, підриваючи глобальне фінансове середовище та світову економіку в цілому.

Особливою рисою глобалізації фінансових систем є фінансове домінування невеликої групи країн-донорів, їх фактична монополія на фінансові ресурси та контроль над фінансовими потоками у світі. Під впливом глобалізації національні кордони руйнуються, формуються цілісні інтеграційні групи, які повинні контролюватися наднаціональними організаціями.

Процес фінансової глобалізації є складним і суперечливим. З одного боку, для нього характерні нові можливості для країн-членів, а з іншого боку, існує ризик втратити контроль над національною економікою.

З одного боку, фінансова глобалізація характеризується збільшенням прямих іноземних інвестицій, з іншого – зростанням нерівномірної конкуренції між країнами з різним рівнем економічного розвитку, для залучення «якісного» капіталу. Ці аспекти визначають невідповідність фінансової глобалізації, її вплив на темпи та динаміку світової економіки, особливості процесу інтеграції країн з різним рівнем економічного розвитку у світовому фінансовому середовищі, структурні зміни у світовій фінансовій системі та світової економіки в цілому [30].

Останнім часом спостерігається відчутна тенденція перевищення темпів фінансової глобалізації над темпами економічної, соціальної, культурної глобалізації. Фінансова глобалізація виявляється у такому:

- швидке перетікання міжнародних фінансів між державами і регіонами світової економіки (саме таке перетікання є запорукою її ефективності);
- побудова та функціонування глобального (світового) ринку фінансів;
- побудова системи наднаціонального регулювання міжнародних фінансів;
- реалізація глобальної фінансової стратегії глобальних компаній, транснаціональних корпорацій і банківського сектору світового масштабу;
- погодження правил регулювання і зниження бар'єрів, що повинно забезпечити вільне переміщення капіталів і дозволити усім фірмам конкурувати на усіх ринках [27, с. 23].

Сучасна національна система фінансів є складною структурою, яка є складовим елементом загальної світової фінансової системи, яка дедалі еволюціонує. Еволюція фінансових систем визначається не лише планомірною оптимізацією роботи їх елементів та вдосконаленням структури, а й впливом зовнішніх економічних чинників адже стабільна фінансова система є однією з умов забезпечення сталого економічного розвитку.

Фінансова система та її результативність функціонування є індикатором національної економіки, збільшення добробуту громадян, обмеження негативних моментів у економічному зростанні. За допомогою національної фінансової системи країна збирає та використовує ресурси для утримання органів управління нею і спрямовує їх на виконання своїх функцій [22, с. 67]. Вона сприяє економічному зростанню шляхом забезпечення найбільш продуктивного використання фінансових ресурсів, підвищення швидкості сукупних заощаджень і темпів приросту капіталовкладень, прискорення накопичень капіталу.

Враховуючи те, що фінансова глобалізація як якісно нова тенденція розвитку стимулює нерівномірність економічного розвитку і розподілу фінансових ресурсів і, тим самим, впливає на національну фінансову стабільність, в рамках проведення політики, спрямованої на досягнення фінансової стабільності, важливим є моніторинг стану фінансового сектора, його схильності до ризиків, здатності реагувати на вплив шоків.

Глобалізація впливає на розвиток національної фінансової системи, стимулюючи внутрішньодержавні трансформації. Це спричиняє виникнення нових, удосконалення існуючих, імпортованих в процесі глобалізації взаємозалежних і взаємодіючих частин, ланок, елементів фінансової системи, правил, норм, стандартів і кодексів (як фінансових інститутів, так і принципів забезпечення стабільності фінансової системи). Важливими є розвинена система виплат і розрахунків, належна практика корпоративного управління, довіра громадськості, раціональне використання ресурсів, ефективне управління, чітко діючі правова і судова системи, які мають безпосередній вплив на фінансову діяльність або сприяють її здійсненню.

Ефективність функціонування системи фінансів країни залежить від налагодженості фінансових відносин у суспільстві, а також від дієвого фінансового механізму, за допомогою якого реалізується фінансова політика держави. При цьому важливим є врахування основних показників, що характеризують фінансовий стан державних фінансів та банківської сфери,

макроекономічні умови та стан ринків, на яких здійснюють свою діяльність фінансові установи.

Фінансова глобалізація як складова загального процесу глобалізації проявляється у сукупності процесів та системних особливостей – міжнародна фінансова інтеграція, фінансова лібералізація, міжнародна експансія фінансових інновацій на основі інформаційних технологій, транскордонна присутність фінансових установ, взаємозалежність міжнародних фінансові ринки, міжнародна мобільність капіталу, глобальні системи фінансових трансформацій.

Ми визначили, що головна роль у розвитку глобалізаційних процесів належить його фінансовій складовій. Фінансова глобалізація пройшла ряд стадій свого розвитку, які зумовлені особливими змінами у світовій економіці, а саме доіндустріальним періодом, періодом дії золотого стандарту, періодом роботи Бреттон-Вудської системи та сучасним періодом. Фінансова глобалізація визначає характер інтеграції національних фінансових ринків у світову фінансову систему.

Отже, для забезпечення ефективного розподілу світових фінансових ресурсів необхідно розробити відповідний механізм регулювання глобальної фінансової системи на трьох рівнях: національному, міжнародному, наднаціональному. На національному рівні головну роль у покращенні інвестиційного іміджу повинна відігравати законодавча база, яка повинна бути адаптована до міжнародного режиму, зберігаючи при цьому положення державного контролю за допуском та діяльністю іноземних інвесторів у національну економіку. Міжнародний рівень повинен реалізовуватися на двосторонній та багатосторонній основі, визначаючи у відповідних угодах: поняття інвестицій та інвесторів; умови імпорту прямих іноземних інвестицій; характер стимулювання інвестицій; загальні правила режиму; умови переказу платежів; вимоги до результатів діяльності бізнесу; позбавлення інвестора майнових прав; вирішення суперечки; визначення норм поведінки корпорацій. Під тиском посилення процесів фінансової

глобалізації регулювання глобальних фінансових потоків виходить на новий рівень, що вимагає відповідних наднаціональних інституційних рамок [20].

В умовах глобалізації фінансів, яка сприяє появі нових учасників світової фінансової системи, таких як ТНК та ТНБ, міжнародна міграція капіталу набуває нових масштабів, нових форм інвестицій.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз трансформаційних змін в національній фінансовій системі України

Трансформаційні процеси у фінансовій системі національної економіки, спричинені потребою людства у необхідних змінах, можуть бути різноманітними, що супроводжуються як позитивними змінами, так і деградацією фінансової системи. Вивчення трансформації фінансової системи зумовлене її значенням у національній економіці та економічній системі, забезпечення функціонування всіх сфер життя кожної країни, розвитку фінансової глобалізації, залежності від фінансових криз у світі, розширення спекулятивних фінансових операцій та суперечності формування фінансової системи у перехідних економіках до яких, на наш погляд, Україна досі належить [23, с. 61].

Трансформаційні процеси у фінансовій системі національної економіки, на нашу думку, необхідно розглядати з точки зору їх прямого чи опосередкованого трансформаційного впливу на інші сектори та економіку в цілому, так і з точки зору трансформації фінансової системи як такої (рис. 2.1).

Таким чином, прямий або непрямий трансформаційний вплив фінансової системи на інші сектори проявляється у таких трансформаціях: тимчасове перетворення «коротких» грошей у «довгі» гроші і навпаки; валюта за рахунок конвертації валютних цінностей; змінюються обсяги торгівлі шляхом перетворення оптової у роздрібну і навпаки; регіональний – завдяки організації територіального розподілу фінансових ресурсів; підпис, підставивши остаточним кредитором підпис реального позичальника за договором своїм підписом.

Решетило В. характеризує поняття «інститути перетворення», що включає: інститути власності, захисту конкуренції, договірного права, фінансові установи, інститути підтримки бізнесу, інститути міжнародної діяльності, які є основа інституційних реформ [53, с. 100].

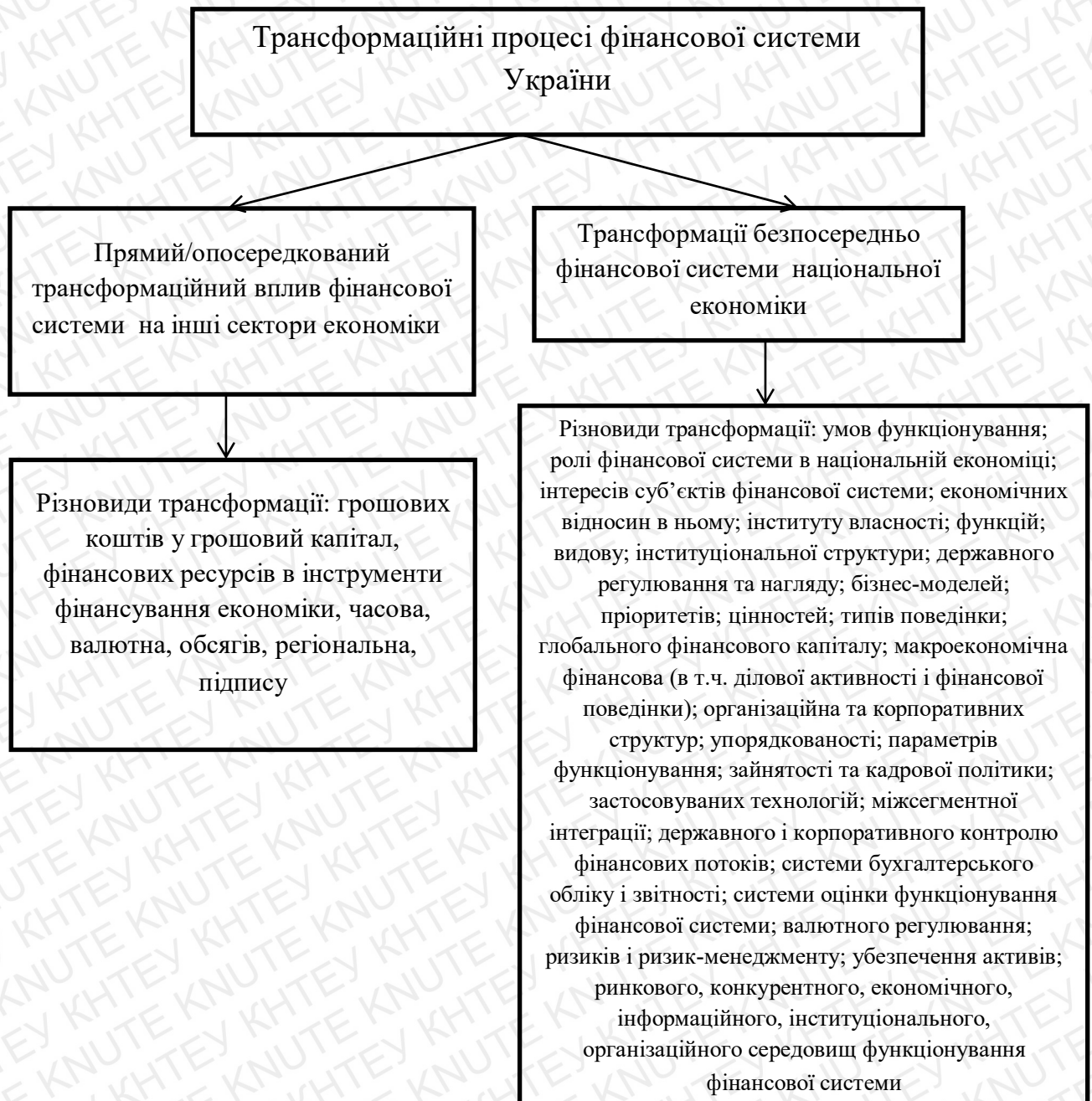

Рис. 2.1. Різновиди трансформаційних процесів у фінансовій системі

Джерело: складено автором на основі даних [48, с.90]

Фінансові перетворення є іманентною властивістю сучасних перетворень в економічних системах. Фінансові перетворення в економічних системах, які є результатом якісної еволюції та значного росту капіталу, вимагають усвідомлення сутності цих явищ з позицій якісного дослідження трансформаційних процесів та з урахуванням фінансових акцентів, об'єктивно визначених вартістю природа капіталу [53, с. 101].

На наш погляд, впровадження фінансових інновацій є процесом модернізації фінансової установи, що полягає у вдосконаленні операцій, послуг, бізнес-процесів або створенні нових для задоволення потреб клієнтів у процесі отримання прибутку.

На наш погляд, трансформація економіки фінансової системи полягає у:

- багатовимірному та багаторівневому переході з одного якісного стану фінансової системи в інший якісний стан;
- еволюційній трансформації, довгострокові та цілеспрямовані кількісні та якісні зміни в системі економічних відносин щодо накопичення фінансових ресурсів, кредитування та інвестування, розрахунково-касових послуг та грошових переказів, хеджування ризиків; інститути власності та організаційно-правові форми та принципи функціонування фінансових установ та їх розмір та структура; в результативності розподілу та використання наявних фінансових ресурсів.

Нова спеціальна література представлена низкою наукових робіт, пов'язаних з формуванням, трансформацією та зміцненням структури світової фінансової архітектури, але вони часто мають несистематичний характер з чітким політичним забарвленням [51, с. 55].

Трансформація фінансової системи національної економіки – явище багатогранне. Отже, на наш погляд, у цьому контексті слід говорити про трансформацію в: умовах її функціонування; ролі фінансової системи у національній економіці; інтересах суб'єктів фінансової системи; економічних відносинах в ній; інституті власності; функціях; видах; інституційній структурі; державному регулюванні та нагляді; бізнес-моделі; пріоритетах;

значенні; типах поведінки; глобальному фінансовому капіталі; організаційних та корпоративних структурах; впорядкованості; робочих параметрах; політиці зайнятості та персоналу; прикладних бізнес-технологіях; міжсегментній інтеграції; державному та корпоративному контролю фінансових потоків; системі бухгалтерського обліку та звітності; системі оцінки ефективності FS; валютному регулюванні; ризиках та управління ризиками; страхуванні активів; ринковому, конкурентному, економічному, інформаційному, інституційному, організаційному, технологічному середовищі фінансової системи.

Форми прояву цих типів трансформації фінансової системи національної економіки, на нашу думку, відносяться до [34, с. 75]:

- трансформації умов функціонування фінансової системи – зміна факторів роботи, пов'язана з переходом від індустріального до постіндустріального (інформаційного) суспільства;

- трансформації ролі фінансової системи у економіці держави – більш тісна взаємодія фінансової системи та РС; розширення кола компаній, що займаються фінансовою діяльністю; збільшення частки позикових ресурсів у фінансуванні споживання домогосподарств та підприємницької діяльності; зміна складу клієнтів фінансової системи;

- трансформації інтересів суб'єктів фінансової системи – заміна економічного примусу на «самопримус» установ фінансової системи; трансформація ставлення до економіки фінансової системи;

- трансформації економічних відносин у фінансовій системі – як значення фінансової системи у структурі національної економіки, перетворення її в центр концентрації корпоративних прибутків;

- трансформації інституту власності у фінансовій системі – трансформація структури стосунків власності, її елементів та зв'язків між ними в результаті впливу внутрішніх джерел розвитку та зовнішнього середовища; зміна співвідношення основних форм та режимів власності;

- трансформації функцій фінансової системи – прискорення трансформації заощаджень в інвестиції, розширення можливостей запозичення для господарюючих суб'єктів та домогосподарств, поліпшення доступу до фінансування;
- видовій трансформації у фінансовій системі – зміна зобов'язань позичальників та активів остаточних кредиторів; підвищення здатності домогосподарств та підприємств залучати кошти від фінансових посередників, які трансформують активи (трансформатори активів);
- трансформації інституційної структури фінансової системи – зміна, трансформація інституційних норм та інститутів-організацій, тобто їх перехід до нової держави; взаємна трансплантація не фінансових установ та фінансової системи національної економіки;
- трансформації державного регулювання функціонування фінансової системи та нагляду – зменшення регуляторного навантаження; розробка правил регулювання «з різною швидкістю» (різні обсяги та жорсткість регулювання різних інститутів та сегментів фінансового ринку залежно від характеру їх ризиків та виконуваних функцій); інвентаризація та зменшення надмірних нормативних витрат; виключення невиправданого регуляторного арбітражу між установами та фінансовими інструментами;
- трансформації бізнес-моделей у фінансовій системі – диверсифікація фінансової системи, перехід від структури незрілих ринків, що формуються (де комерційні банки становлять 90-95 % фінансових активів) до складу розвинутих ринків (частка комерційних банків становить не більше 60%, решта – ринкові установи, цінні папери та колективні інвестиції);
- трансформації пріоритетів FS – трансформація характеру сектору з орієнтованого на товар до орієнтованого на споживача (дотримання філософії партнерства та соціальної відповідальності у відносинах з клієнтами); швидка концесія комерційного кредитування похідних фінансових інструментів; пріоритет забезпечення зростання внутрішніми ресурсами на відміну від зовнішніх;

- перетворенні цінностей у фінансовій системі – переоцінка/зміна цінностей, зміна стереотипів, підвищення значущості моральних цінностей; модифікація індивідуальної та колективної систем цінностей; облік інтелектуального капіталу в моделях управління фінансовими установами;
- трансформації світового фінансового капіталу – реалізація його глобальної просторової та організаційної функції, що надає перетворюючий ефект не тільки на процес відтворення, а й на його природу. Транснаціоналізація виробництва та капіталу впливає на трансформацію природи сучасного фінансового капіталу;
- макроекономічній фінансовій трансформації – абсолютизація та віртуалізація вартості, трансформація ділової активності та фінансової поведінки, зміна вектора розвитку національних фінансових систем та зміщення центру економічної влади, вихід фінансових установ за межі фінансового посередництва [24, с. 75].

Таким чином, трансформаційні зміни у національній фінансовій системі та характер багатьох складових фінансової глобалізації: фінансові потоки, які при придбанні або участі у банківському капіталі кваліфікуються як прямі інвестиції, тобто операції, що не збільшують борг; відтік капіталу стає формою участі, а не формою фінансових вимог; процес фінансової консолідації набуває подальших форм внаслідок експансії на нові ринки, і останні стають системним елементом глобальної мережі перехресного володіння активами та пасивами тощо. Ця трансформація створює ряд позитивних моментів.

Трансформаційні процеси у світовому фінансовому просторі визначають основну тенденцію світового банківського ринку та вектор макроекономічних перетворень у національних економічних комплексах, що вимагає нового інституційного рішення проблем еволюції економічного розвитку. З одного боку, ці процеси сприяють великому використанню раніше недоступних рішень та можливостей для національного банківського сектору, а з іншого боку, парадигма трансформації неминуче вимагає

суттєвого регулювання внутрішньої фінансової політики. У зв'язку з такою ситуацією зростає значення екзогенних та ендогенних факторів, що визначають умови національного банківського сектору та є визначальними факторами його конкурентоспроможності.

2.2. Результативність трансформаційних процесів у фінансовій системі країни

Україна та її фінансова система зазнають впливу глобалізації, міжнародних рухів капіталу, робочої сили та наслідків транснаціональних корпорацій. Дивлячись на це, подальші організаційні та зміни в управлінні та трансформації фінансової системи повинні здійснюватися на основі досліджень та розуміння впливу глобалізації на розвиток національної економіки. Глобалізація як економічне та соціальне явище має подвійний характер, що виявляється як у новітніх можливостях, так і в загрозах. Надзвичайно важливо ретельно вивчити сутність, природу та тенденції трансформаційних змін, зрозуміти траєкторію її розвитку. Це дасть можливість розробити економічні механізми та інструменти для адаптації та мінімізації його впливу на фінансову систему нашої держави[32].

Канали і рушійні сили трансмісії зовнішніх імпульсів до фінансової системи України (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Канали і рушійні сили трансмісії зовнішніх імпульсів до фінансової системи України [32]

№	Канал	Характеристика
1	макроекономічний канал	• рецесія в країнах-торговельних партнерах • зміни обмінного курсу валют торговельних партнерів
2	торговельний канал, валютний канал	• зниження світових цін на товари українського експорту • підвищення світових цін на товари українського імпорту

Продовження таблиці 2.1

№	Канал	Характеристика
3	канал фондового ринку	• зміни глобальної ліквідності • коливання глобального «апетиту до ризиків» (індексу VIX) • величина фінансових спредів для країн з ринками, що формуються

Розглянемо динаміку світових цін на сировинні товари і квартальна експортна виручка України (рис. 2.1.)

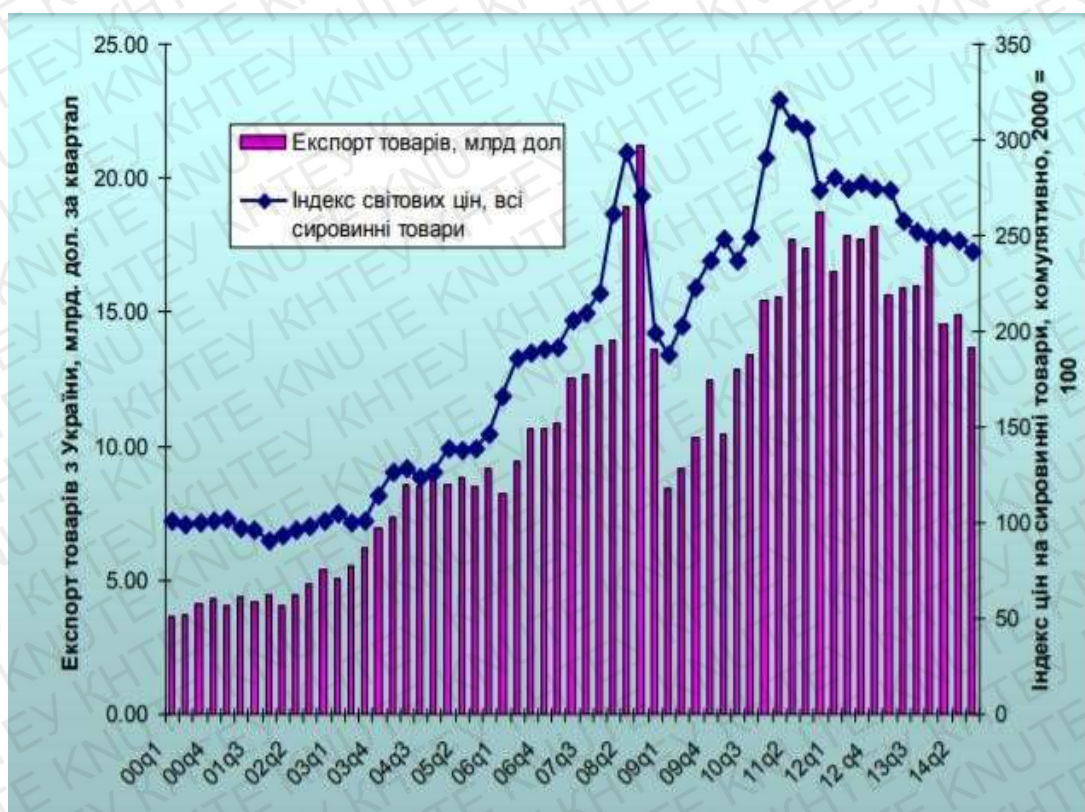

Рис. 2.1. Динаміка світових цін на сировинні товари і квартальна експортна виручка України[47]

Кореляція цінових індексів сировини та експортної виручки України(табл. 2.2.).

Таблиця 2.2

**Кореляція цінних індексів сировини та експортної виручки
України [31]**

№		Експорт товарів с України
1	Індекс світових цін на сировинні товари (всі групи), %	0,95
2	Індекс світових цін на продовольчі товари, %	0,93
3	Індекс світових цін на мінерали, руди і метали, %	0,91

Вплив динамічних змін світової валютної системи на національну визначається:

- 1) підтримкою високого рівня доларизації економіки України в результаті збільшення доларової ліквідності та глобальних дисбалансів у поєднанні з низькою стабільністю нац. грошова система;
- 2) посиленням актуальності завдання лібералізації руху капіталу, поширення якого в країнах із ринками, що формуються, зниження конкурентоспроможності України;
- 3) підвищеними екзогенними ризиками платіжного балансу України, що зумовлені глобальною нестабільністю та можливістю схильності інвесторів приймати ризики;
- 4) змінами у валютній структурі доходів та платежів платіжного балансу, які частково відображаються як загальносвітові тенденції (послаблення долара США, поширення європейських інтеграційних процесів, посилення ролі Китаю у світовій економіці).

Таблиця 2.3

**Валютна структура надходжень поточного рахунку, % до
загального обсягу[31]**

№		2015	2 кв. 2019
1	Долар США	73	73

Продовження таблиці 2.3

№		2015	2 кв. 2019
2	Євро	14	19
3	Укр. гривня	0	0.1
4	Рос. рубль	12	7
5	Інша валюта	1	1.2

Фактори незбалансованості валютно-фінансової позиції України у 2017-2019 рр. подано в табл. 2.4.

Внутрішні фактори, які спричинили це [4, с. 55]:

- падіння виробництва через руйнування потужностей на Сході;
- відтік іноземного капіталу, спричинений збройними конфліктами та занепадом економіки;
- паніка на валютному ринку та розгортання девальваційно-інфляційної спіралі;
- відтік вітчизняного капіталу через нестабільність фінансової системи та банківську кризу.

Таблиця 2.4

Фактори незбалансованості валютно-фінансової позиції України у 2017 -2019 рр.[31]

№	Боргові позначення	2017	2018	2019	Гранично допустиме значення
1	Державний борг і гарантований державою борг, % до ВВП	40,2	79,4	39,4	40 – 60
2	Державний і гарантований борг, % доходів Держбюджету	172,3	294,1	-	150 - 200
3	Валовий зовнішній борг, % експорту товарів і послуг	167,1	248,3	79,1	200
4	Валовий зовнішній борг, % ВВП	77,5	143,9	22,2	-
5	Короткостроковий зовнішній борг,% до міжнародних резервів	290,4	385,0	24,8	100

Продовження таблиці 2.4

№	Боргові позначення	2017	2018	2019	Гранично допустиме значення
6	Обслуговування державного боргу, % доходів державного бюджету	11,4	16,8	Н.д.	15
7	Планове погашення і обслуговування довгострокового зовнішнього боргу, % експорту	42,4	-	8,9	20

Зовнішні фактори [4, с. 55]:

- збільшення вартості зовнішнього фінансування;
- переривання доступу до ринкових позик;
- падіння світових цін на сировинні товари, закриття російського ринку;
- зменшення надходження кредитного та акціонерного капіталу європейських банків.

Грошово-кредитна складова фінансової системи країни вимагає безумовного вдосконалення: головною тенденцією її розвитку має бути досягнення відносної фінансової стійкості, узгодженості між монетарним та фіскальним методами впливу на економічне зростання. На цій основі можна перетворити фінансову систему на генератора кардинальних змін в економічному розвитку, подолавши негативну динаміку макроекономічних показників (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Динаміка основних макроекономічних показників розвитку
України протягом 2016–2019 рр. [48]**

Показник	2016	2017	2018	2019
Відношення витрат державного бюджету до ВВП, %	23,3	24,4	27,3	26,8

Продовження таблиці 2.5

Показник	2016	2017	2018	2019
Співвідношення дефіциту (-), профіциту (+) бюджету до ВВП, %	-1,1	-1,5	-4,1	-5,9
Темпи зростання реального ВВП	106,8	101,2	84,1	103,1
Рівень інфляції (за рік), %	115,5	121,2	111,2	108,0
Темпи зростання реальної зарплати до попереднього року	109,3	105,2	89,1	109,1
Відношення інвестицій в основний капітал до ВВП, %	24,0	23,5	15,5	14,6
Відношення державного та гарантованого боргу до ВВП, %	11,2	19,0	33,7	38,4
Відношення сальдо поточного рахунку платіжного балансу до ВВП, %	-2,6	6,0	0,4	1,0
Рівень державної зовнішньої заборгованості на одну особу, дол. США	285,0	399,2	569,6	688,6

Розробка концептуальних основ грошово-кредитної політики України передбачає:

- продовження політики регулювання валютного курсу в рамках монетарного режиму гнучкого націлювання на інфляцію (через хронічний дефіцит платіжного балансу України та маніпуляції валютними курсами на світовій арені);
- розширення меж конвертованості гривні: швидке скасування практики обмеження конвертованості в поточних операціях та в майбутньому запровадження конвертованості в операціях з капіталом;
- забезпечення поступової лібералізації системи регулювання потоків капіталу з орієнтацією на польську систему та перспективу подальшої європейської інтеграції країни;

- отримання гривнею статусу валюти міжнародного розрахунку, в тому числі шляхом виконання умов включення до переліку валют, що використовуються у міжнародній системі «безперервних пов'язаних розрахунків» (CLS);
- розробка «дорожньої карти» для реалізації заходів щодо розробки ринкових інструментів хеджування валютних ризиків (валютних ф'ючерсів та деривативів), створення умов для торгівлі ними на UICE;
- запровадження обов'язкового розподілу валютних надходжень на користь НБУ та використання резервів відповідно до вимог нових метрик МВФ щодо управління валютними резервами;
- активізація участі України у роботі органів МВФ та ОЕСР з модернізації міжнародної валютної системи [25, с. 59].

Отже, процеси трансформації за змістом та структурою надзвичайно складні, багатогранні та суперечливі, що унеможливорює с формулювання єдиного, прийнятного для всіх випадків визначення їх впливу на національну фінансову систему. Найважливішими аспектами в цьому плані є: посилення конкуренції між ними та суб'єктами господарювання; трансформація економічних функцій держави та делегування на світовий рівень деяких з них; розширення сфер впливу за межі національних кордонів відповідно до нових глобальних правил економічної діяльності; здійснення фундаментальних змін у структурі національної економіки та формування нового середовища для національного розвитку загалом; посилення процесів міжнародної інтеграції та взаємодії національних економік, що стає найпотужнішим фактором їх функціонування.

Під впливом багатьох факторів трансформації, що має як позитивні наслідки, так і певні загрози, перед кожною країною, яка має намір інтегруватися у світовий економічний простір, стоїть завдання визначити свої конкурентні переваги з метою конкуренції з іншими країнами на світовому ринку. За роки незалежності в Україні національна стратегія входження аграрного сектору в процеси економічної глобалізації не була чітко

сформульована та реалізована. У його основу покладена модель імітаційно-приспосувальної поведінки, яка не забезпечувала її стабільності та ефективного використання наявних конкурентних переваг на інноваційній основі. Така політика повинна бути докорінно змінена на основі розробки та реалізації концепції конкурентоспроможного розвитку національної економіки в умовах глобалізації.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

3.1. Напрями удосконалення архітектури фінансової системи України

В Україні відбувається складний процес трансформації економічно-соціальних відносин, який характеризується сильною роллю управління фінансами. Трансформації, що відбуваються в економіці, вимагають вирішення важливих питань у галузі вдосконалення методології та техніки управління фінансами, що, у свою чергу, вимагає поєднання фінансових, організаційних, соціальних та інших методів, застосування нових підходів до найповнішої ідентифікації та використання фінансового потенціалу.

В умовах сьогодення складова фінансового простору суттєво диференціювалась внаслідок впливу різних факторів. Ключовими факторами є внутрішній (адміністративно-територіальний поділ, рівень інституційного порядку, відкритість, адаптивність) та зовнішній вплив (глобалізація, інтеграція, діяльність транснаціональних корпорацій та міжнародних економічних інституцій) та зв'язні з ним впливи (тенденції цифровізації та логістики). У її рамках управління фінансовою системою – це особливий напрямок діяльності, спрямований на мобілізацію фінансових ресурсів, їх оптимальний розподіл та використання для становлення необхідного розвитку економіки держави. Головними завданнями політики фінансів є пошук нових шляхів для формування та позитивного розподілу фінансових потоків, правила регулювання та стимулювання економічних та соціальних процесів фінансовими методами, формування архітектури фінансового управління та її розвиток відповідно до змін цілей та цілі фінансової стратегії. Фінанси [35, с. 201].

Основними рисами нових фінансових ресурсів є складність, динамічність, вплив на їх формування та функціонування непередбачуваних

економічно-соціальних та політичних факторів. Внаслідок цього вчені приділяють все більше уваги вивченню фінансової архітектури, архітектури фінансового простору, фінансового потенціалу та оцінці їх впливу на всі сфери економічних систем. Зміни на сьогоднішній день визначають правильність врахування основних принципів архітектури. Вони розкривають можливість формування правильної інституційної структури, що буде включати багаторівневу систему пов'язаних елементів, об'єднаних основною функцією впорядкування фінансових потоків. За цих умов ефективність фінансової системи залежить від рівня взаємоузгоджених та стабільних відносин між інституційними одиницями, які здатні володіти активами від свого імені, брати на себе зобов'язання, брати участь у господарській діяльності та укладати операції з іншими підрозділами. Інституційні одиниці в теперішніх умовах представлені двома великими групами, зокрема, фізичними особами або групами фізичних осіб у формі домогосподарств та юридичних осіб, створених та діючих відповідно до закону, незалежно від того, які фізичні чи юридичні особи можуть ними володіти або контролювати їх діяльність.

На думку Мазуренко В., архітектура фінансової системи – це система ефективного просторового функціонування фінансового механізму, що дозволяє якісно зафіксувати цю сферу завдяки функціональним залежностям структурних елементів та важелів фінансової системи [37, с. 30].

Нанавов А. визначає деякі умови фінансової архітектури та доводить, що характерними рисами фінансової архітектури є цілісність, взаємозалежність елементів системи, ієрархія, стабільність, гармонія, чутливість, адаптивність, інтегративність та простір [38, с. 20].

Ляпунов А. визначає поняття фінансової архітектури як складової фінансової системи, в якому переважає архітектоніка – особливий склад фінансового простору, що дозволяє дослідити цілісність явища, зовнішнє середовище та внутрішню структуру. Різниця між архітектурою та архітектурою полягає в тому, що архітектура завжди передбачає інтеграцію

та ієрархію, архітектура дозволяє поширити це поняття через сузір'я - просторовий зв'язок без зв'язків та гіперархії. Такий спосіб дозволяє визначити роль синергетичних зв'язків між елементами фінансового управління, які здатні виявити можливості для самоорганізації та саморозвитку такої системи. Ефективність у фінансовому менеджменті визначає результат єдності всіх складових та функціонування моделі саморегулювання, що дозволяє синхронізувати фінансові потоки в напрямку оптимізації фінансових ресурсів з урахуванням характеру та сили зовнішнього і внутрішнього середовища [39, с. 162].

Архітектоніка – це необхідне поєднання частин в єдине ціле. Архітектура фінансового управління відіграє дуже важливу роль у діяльності структур корпорацій. В умовах ринку його значення не тільки зростає, але й якісно змінюється. Формування новітньої архітектури управління фінансами є актуальною проблемою сьогодні, оскільки існуючі на цьому етапі розвитку фінансових відносин негативні тенденції підкреслюють необхідність реформування принципів існуючих систем управління фінансами.

Фінансова архітектура – дає визначення найбільш оптимальним бюджетним співвідношенням; як сукупність загальносистемних імперативів та домінант, реалізація яких має значний вплив на економічно-соціальний розвиток країни та суспільства; як інституційний процес, що здійснюється за допомогою управлінських рішень, результатом яких є забезпечення збалансованості фінансової системи та соціального забезпечення. Це створює систему, в рамках якої факторні умови визначають стабільність і безперервність фінансових потоків [34, с. 100].

Легітимним є застосування цієї концепції до великої кількості відкритих економіко-соціальних систем – підприємств, галузей, територій, національної економіки, регіональних та глобальних фінансових систем [2, с. 36]. Архітектуру фінансової системи слід визначати як логічну структурування компонентів, що забезпечує раціональне формування та використання фінансових ресурсів, оптимальне співвідношення між їх

джерелами фінансування, враховує зовнішні та внутрішні фактори, що реалізуються шляхом прийняття фінансових рішень для забезпечення стійкого розвитку.

Враховуючи результати досліджень вчених, варто зазначити, що основними складовими побудови архітектури фінансової системи є такі(табл. 3.1.)

Таблиця 3.1

**Напрями удосконалення архітектоніки фінансової системи
України[15, с. 32]**

№	Напрямок	Характеристика
1	науковий	передбачає у фінансовому менеджменті максимальне використання результатів досліджень;
2	гуманність	є акцентом фінансових рішень на дотриманні економічних, екологічних, соціальних, етичних вимог;
3	стратегічна спрямованість	передбачає розробку узгоджених тактико-стратегічних фінансових цілей, прогнозів можливих напрямків руху фінансових ресурсів;
4	синергія	забезпечує взаємодію компонентів фінансового управління, що відображає ефект, який не є адаптивним до їхніх індивідуальних наслідків;
5	ієрархія	забезпечує прийняття фінансових рішень на основі чіткої взаємодії відповідних ієрархічних рівнів, часових горизонтів, прийомів та технологій фінансового управління;
6	гармонія	визначає дотримання оптимальних пропорцій у обсязі фінансових ресурсів, узгодженість вхідних та вихідних фінансових потоків, взаємовідносин між учасниками фінансового управління, спільну відповідальність елементів за стратегію розвитку в динамічному середовищі;
7	регулярність	забезпечує у процесі фінансового управління наявність зворотного зв'язку, яка сигналізує про досягнутий результат та необхідність коригування фінансових цілей;
8	послідовність	забезпечує узгоджену участь елементів фінансового управління на основі співпраці та врахування їх інтересів;
9	адаптивність	відображає швидку адаптацію до змін у зовнішньому середовищі та коригування завдань фінансового управління;
10	диверсифікація	передбачає багатопрофільні та багатогранні дії учасників фінансового управління, що дозволяє розглянути всі можливі альтернативи.

Побудова фінансової архітектури має відповідний алгоритм та структуру, які визначатимуть зміст та послідовність певних складових та етапів. Для дотримання цих принципів основними умовами будування фінансової архітектури є [35, с. 23]:

- складання раціональної структури фінансових ресурсів відповідно до складу активів та потоків їх формування;
- оцінка інформації про фінансовий менеджмент є невід'ємною частиною загальної системи управління;
- структуризація фінансового управління загальній стратегії розвитку;
- формування архітектури управління фінансами повинно визначатися внутрішньою структурою;
- прийняття до уваги зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на функціонування інституційних одиниць;
- орієнтація на покращення фінансового потенціалу секторів економічної системи.

Питання формування фінансової архітектури залишаються недостатньо вивченим. Зокрема, через відсутність всебічного теоретичного та методологічного обґрунтування, методів всебічного фінансового аналізу, процедур та механізмів реалізації. Врахування механізмів та процесів активізації інституційних підходів до управління фінансовими ресурсами визначає необхідність використання нових підходів до формування архітектури управління фінансами в економічній системі.

На основі аналізу практики управління фінансами та узагальнення теоретичних основ системних перетворень доцільно виділити наступні етапи формування архітектури фінансової системи в економічній системі:

1. Обґрунтування структури інституційних елементів та визначень орієнтирів їх функціонування у загальному баченні функціонування економічної системи.

2. Визначення питань фінансового управління інституційними одиницями в системі побудови цільової функції впорядкування фінансових потоків.
3. Оцінка поточного стану фінансового управління з точки зору інституційних одиниць.
4. Обґрунтування фінансових та інших можливостей для створення архітектури фінансового управління.
5. Розробка моделі архітектури управління фінансами.
6. Визначення критеріїв та обмежень ефективного руху фінансових потоків між інституційними одиницями.
7. Дослідження процедури розробки та впровадження фінансових рішень у сфері функціонування певної архітектури.
8. Розробка та впровадження системи моніторингу ефективності компонентів архітектури фінансового управління в економічній системі.
9. Забезпечення ефективності та надійності архітектури фінансового управління.

У рамках представлених етапів інституційні підрозділи повинні виконувати такі завдання: розробка та реалізація фінансових планів та бюджетів; алгоритм оптимальних напрямків фінансових потоків; визначення інтенсивності та спрямованості фінансових потоків; оцінка переваг учасників корпоративних структур щодо структуризації та руху фінансових ресурсів; аналіз ризику та ефективності території руху фінансових ресурсів; аналіз стану фінансового управління; прогноз витрат та вигод у досягненні взаємних фінансових цілей; забезпечення платоспроможності та довгострокової фінансової стабільності, що виражається у здатності своєчасно погашати поточні зобов'язання та накопичувати резерви для формування фінансових можливостей, інвестицій для розвитку [48, с. 214].

Описаний підхід відповідає теперішнім змінам парадигми фінансів в теперішній час, що зумовлено переходом від описового до конструктивного визначення фінансової системи. Він відображає ідею упорядкування

фінансових потоків з точки зору інституційних одиниць та секторів, що покращить їх ефективність та визначить можливості для підвищення ефективності фінансової системи.

Виходячи з цього, проведене нами дослідження дозволяє стверджувати, що побудова та формування архітектури фінансової системи під тиском динамічних змін повинна визначатися створенням та узгодженістю відповідних інституційних одиниць, які забезпечать існування складної структури, здатної функціонувати в умовах швидко мінливих змін довкілля та синергетичного ефекту розвитку. Успішна реалізація вимагає комплексу завдань, пов'язаних зі створенням методології, орієнтованої на динамічну рівновагу, інтеграції нових галузей економіки та теорій у концептуальні підходи до управління фінансами, розробкою методологічних підходів до управління фінансами з використанням нелінійного динамічного моделювання та не детермінованого прогнозування інструменти. Пріоритетами є реформування фінансових установ, сприяння розвитку компонентів організаційної структури фінансової системи та вдосконалення механізмів регулювання фінансових відносин.

3.2. Механізм розвитку фінансової системи країни в умовах глобалізації

Сутність фінансів та системи фінансів свідчать про їх надзвичайно важливе значення в розвитку економіки будь-якої держави. Але система фінансів кожної держави функціонує не ізольовано: великі фінансові ресурси транснаціональних корпорацій та транснаціональних банків, зростаючі транскордонні фінансові операції, інтенсивне формування новітніх механізмів та інструментів світового ринку фінансів породжують глобалізацію фінансових систем. Під тиском останніх виникають неоднозначні та суперечливі тенденції розвитку фінансових систем, що

відображають позитивні та негативні наслідки глобалізації. Отже, на основі фінансової глобалізації відбувається реальний ріст економіки багатьох країн; з'являються нові можливості для економічної диверсифікації світових фінансових потоків; інвестиційні ресурси, вкладені в країни, що розвиваються, зростають. Інтеграція ринків фінансів, збільшення транскордонних потоків капіталу, зміна бази інвесторів є позитивними наслідками глобалізації. Але в той же час спостерігаються вкрай негативні тенденції у розвитку національних фінансових систем, а саме:

- спостерігається збільшення темпів поширення імпульсів нестабільності фінансової системи з однієї країни чи групи країн на інші;
- зростає ризик закриття позицій у період різкої зміни макроекономічних показників та збільшується обсяг експорту іноземного капіталу, насамперед із банківського сектору;
- активізація ризикованого використання позикових коштів, прийняття фінансово-кредитними установами значного ризику, поява в деяких випадках загрози банкрутства.

Ці зміни можуть набути широкого поширення у циклічному розвитку світової економіки. Глобалізовані фінансові ринки впливають на економіку більшості країн, про що говорить нещодавня економічна криза. Як зазначає Дж. Стігліц, «у сучасних умовах всі частини фінансової системи тісно взаємопов'язані, і вона сама посідає центральне місце в економіці, і тому невдача однієї великої фінансової установи може зруйнувати функціонування всієї системи» [53, с. 44]. Отже, глобалізація міжнародної системи фінансів характеризується складним переплетенням кризи ліквідності, фінансової кризи та кризи капіталістичної економіки як соціальної моделі.

Для України характерні неповні ринкові та інституційні перетворення, що зумовлює трансформацію фінансової системи (фінансовий ринок, страхові фонди та страховий ринок, державний та місцеві бюджети, державний кредит та інші) та вимагає чіткого законодавчого регулювання їх взаємодії. Отже, основною умовою розвитку системи фінансів має бути законодавче та

інституційне регулювання для досягнення зміни кількісних та якісних показників фінансових процесів в економіці за допомогою механізму формування фондів, їх розподілу та перерозподілу, використання для забезпечення стійкості національної економіки.

Ще однією важливою тенденцією розвитку фінансової системи має стати зміна стратегії реформ, зосереджена головним чином на власних ресурсах та інтелектуальному потенціалі економічного розвитку. Складова організації фінансової системи вимагає жорсткого визначення стратегій і прямих цілей, методів і форм мобілізації переважно внутрішніх необхідних фінансових ресурсів, важелів та інструментів впливу на різні сфери економічного розвитку.

Найважливішим важелем впливу на розвиток економіки є податкове регулювання бюджету: врешті-решт державні витрати та податки, чутливість економічного середовища до змін у фіскальних відносинах можуть прискорити або уповільнити темпи та якість економічного зростання. Постійне посилення стимулюючої та регулюючої функцій податкової системи шляхом зменшення податкового навантаження на бізнес-сектор при одночасному розширенні бази оподаткування, використанні альтернативних джерел фінансування пенсійних та соціальних програм, спрощенні механізму розрахунку та сплати податків та потенціал непрямих податків повинен переважати. Змінюючи податкові ставки, пільги, податкові умови, різні типи податків, як зазначають дослідники, держава створює умови для пришвидшення розвитку певних галузей, територій, галузей, підприємств, допомагає вирішити актуальні для суспільства проблеми [26, с. 100].

Також невирішеними є перешкоди розвитку банківського сектору, а саме: недостатній рівень капіталізації банків, незлагоджена система управління ризиками, стан захищеності прав кредиторів, вкладників та позичальників. Вирішення цих та інших недоліків вимагає посилення довіри до банківського сектору з боку вкладників та інвесторів та активізації діяльності банків із залучення коштів з подальшим перетворенням їх у позики

та інвестиційні ресурси для реального сектору економіки. У глобалізаційних умовах необхідно продовжувати працювати над адаптацією банківського законодавства України до законодавства ЄС, рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду та інших міжнародних організацій. Це підвищить ефективність грошової системи, її стійкість до можливих внутрішніх та зовнішніх факторів дестабілізуючого впливу.

Зокрема, позитивного впливу фінансової системи на економічний розвиток можна досягти шляхом [6, с. 305]:

- синхронізації інструментів вдосконалення фіскальної, грошової та валютної складових з реструктуризацією економіки. Грошово-кредитна та бюджетна координація сприяє досягненню високого рівня внутрішнього валового продукту, показників валютного курсу, рівня державних витрат, рівня зайнятості;
- зменшення ставки податку з податку на прибуток у розмірі, встановленому країною, на рівні певної процентної ставки залежно від ціни придбаних технологій або найновішого обладнання, використання якого сприяє власному виробництву продукції інновацій;
- змін до ПКУ, які передбачали б перерахування на спеціальний рахунок інноваційно активних підприємств 50 % податку на прибуток, отриманого від реалізації інноваційних проектів, за умови, що він використовується виключно для фінансування НДДКР;
- розробки та використання фінансового інструментарію державної підтримки інновацій малого та середнього підприємництва, які забезпечують великі корпоративні інтегровані структури новими інноваційними рішеннями, науково-технічними розробками, які можуть за рахунок концентрації фінансових ресурсів перетворити їх на повноцінні транснаціональні компанії.

Реалізація цих аспектів поліпшення умов для розвитку фінансової системи країни не лише забезпечить її позитивний вплив на динаміку макроекономічних показників, а й сприятиме вдосконаленню структурної та функціональної взаємодії окремих її складових. Злагоджена фінансова

система є основою вирішення боргової проблеми, гарантією підвищення інвестиційної привабливості економіки, фінансової стабільності та досягнення високого кредитного рейтингу держави.

В Україні офіційний державний борг оцінюється від 15 % до 39 % при законодавчому обмеженні у 60 %. Такі розбіжності можна пояснити суперечностями у трактуванні поняття «державний борг»: національне законодавство не передбачає включення до державного боргу боргових зобов'язань органів місцевого самоврядування та державних підприємств. Позики, залучені Україною, відрізняються своїм короткостроковим характером та високим рівнем процентних ставок, що в умовах незбалансованості державного бюджету посилює проблему державного боргу [26, с. 305].

Продовження трансформації української фінансової системи спостерігається в стратегічному розвитку українського фінансового сектору до 2025 року. Основними завданнями якої передбачено продовження забезпечення стабільності фінансової системи, через досконале регулювання фінансового сектору та удосконалення певних підходів, прозорість фінансового сектору, стійкість фінансового сектору до викликів (шоків), підвищення якості корпоративного управління та управління ризиками у фінансовому секторі. Прогнозовано макроекономічний розвиток, який полягатиме в забезпеченні стійкості державних фінансів, через сприяння кредитуванню економіки, посиленні захисту прав кредиторів та інвесторів, створенні передумови для залучення довгострокових ресурсів. Продовжується впровадження підвищення рівня фінансової інклюзії, зокрема, підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами, посилення захисту прав споживачів фінансових послуг, підвищення рівня фінансової грамотності населення. Державна фінансова політика спрямована на розвиток фінансового ринку та його інтеграції у світовий фінансовий простір. Активно запроваджується розвиток відкритої архітектури фінансового ринку та оверсайта, забезпечення розвитку ринку FinTech,

цифрових технологій та платформ регуляторів, забезпечується розвиток SupTech&RegTech, цифрової економіки [49].

Отже, вирішення проблеми боргу за рахунок бюджетних видатків означає значне зменшення бюджетних видатків на економічно-соціальний розвиток. Однак, це не сприяє обслуговуванню державного боргу та його реструктуризації, що може лише відкласти сплату державою боргових зобов'язань. Необхідно здійснити кардинальні зміни у розвитку системи фінансів, її підпорядкування реальним потребам сталого зростання економіки, досягнення необхідних темпів зростання ВВП та повної зайнятості, забезпечення фінансування соціальних програм, формування достатніх інвестиційних та кредитних ресурсів.

3.3. Інноваційні технології як складова розвитку фінансової системи країни в умовах глобалізації

Дисбаланс і циклічність під тиском зовнішнього середовища вважаються загальною формою розвитку будь-якої економічної системи, елементи якої схильні до коливань, змін, хвилювання. Фінансова система у процесі розвитку циклічно переходить зі стабільного стану в нестабільний стан і навпаки. Технології фінансових інновацій мають значний вплив на коливання цих процесів. Нині однією з найважливіших проблем є відсутність цілісної стратегії розвитку фінансово-інноваційних технологій. Застосування інноваційних фінансових технологій вимагає зважених, координованих дій, які спрямовуються на забезпечення поступових якісних змін у фінансовому ландшафті. В умовах фінансово-кредитної непривабливості та обмеженості власних і бюджетних засобів суб'єктів підприємництва об'єктивною необхідністю є пошук новітніх можливостей сталого розвитку фінансово-інноваційних технологій, що вчасно розробляє теоретичні інструменти стратегії фінансово-інноваційних технологій та адаптацію їх застосування до

побутових умов функціонування фінансових установ. Постійне розгортання фінансових криз у світі ще більше поглиблюють актуальність даного твердження.

Стратегія розвитку фінансово-інноваційних технологій завжди пов'язана із сучасним станом фінансової системи, її сучасною технічною, технологічною та фінансовою базою. Цей напрямок дає відповіді на головні питання: продовжувати застосовувати чи коригувати існуючі фінансові технології, якщо коригувати, в яких сферах, якою мірою продовжувати чи коригувати фінансову діяльність, що дасть результати через певний час, який необхідний обсяг капіталу для такого фінансового розвитку і які його основні джерела? Навіть якщо прийнято рішення нічого не змінювати – це також стратегія, яку потрібно обґрунтувати, дослідити та сформулювати. Тому стратегією розвитку фінансово-інноваційних технологій буде вважатися система обраних довгострокових цілей та засобів їх досягнення, що реалізуються у фінансовій діяльності [32, с. 69].

Водночас у широкому розумінні інновації – це інновації, що впроваджуються у сферу матеріального чи нематеріального виробництва у вигляді об'єктів, технологій, товарів чи послуг, які є результатом досліджень та якісно відрізняються від попередніх аналогів. Іншими словами, інновації – це не примха, а необхідність, умова для виживання, конкурентоспроможності та розвитку сучасної економіки в подальшому.

Основним завданням є створення умов для інноваційного розвитку суб'єктів господарської діяльності, основні риси яких визначаються за таких умов:

- 1) концентрація інноваційного процесу в центрі структурних змін;
- 2) орієнтація менеджерів на постійне поширення інновацій;
- 3) адекватна реакція на швидкі зміни зовнішньоекономічного середовища.

На цьому наголошують як вітчизняні, так і зарубіжні експерти. Однак, як показує огляд наукових публікацій у галузі інноваційного фінансового

розвитку, існуючі розробки зосереджені головним чином на виробничих підприємствах.

Однак, як зазначає Мертон Р., основною функцією фінансової системи є забезпечення ефективного розподілу економічних ресурсів. Очевидно, що найбільшої трансформації в економіці пострадянського простору зазнав фінансовий сектор. Зокрема, вчений Недосекін О. характеризує ці зміни так: «Існує нова парадигма..., яка базується на обмеженій передбачуваності, циклічних тенденціях індексу, підвищеній волатильності та різко зростаючому співвідношенні ринкових цін з основними, включаючи макроекономічні, фактори» [57, с. 58].

Ретельне вивчення ролі фінансових інновацій зумовлене зростаючим значенням фінансового сектору економіки загалом. Крім того, інтерес до фінансових інновацій посилюється тим, що вони проявляються переважно в період трансформації ринкових реалій. Прикладами фінансових інновацій є розвиток іпотеки з фіксованою ставкою, створення ф'ючерсів на фінансові ринки в певний час тощо.

Оскільки фінансові установи зазнають сильнішого регуляторного впливу, ніж суб'єкти інших галузей економіки, суть такого регулювання та його зміна є додатковим фактором розвитку фінансових інновацій. Отже, зростаюче значення фінансового сектору в сучасному економічному просторі, а також швидкі зміни в ньому генерують потребу в інноваційних фінансових технологіях.

В останні роки була досягнута певна стабільність вітчизняної банківської системи при збереженні ринкової орієнтації, що дозволяє їй впливати на посилення стабілізаційних процесів та здійснення структурних змін в економічному просторі. Однак питання шляхів реформування українського фінансового сектору, особливо банківського, зараз обговорюється активно. Водночас все це відбувається в контексті розвитку банківської мережі, впровадження нових банківських послуг. Тобто процес інноваційного розвитку суттєво вплинув на банківську систему як центр

розвитку фінансово-інноваційних технологій, що сприяє їх впровадженню в національну економіку. Актуальність інноваційних фінансових технологій визначається низкою викликів, що стоять сьогодні перед банками, включаючи посилення фінансової глобалізації, тенденціями якої є поширення інноваційних банківських технологій, конкуренція на новому технічному рівні, зміна структури банківського сектору – хвиля злиття [60].

Таким чином, впровадження інноваційних фінансових технологій у банківській справі відкриває новітні можливості та шляхи для гарної конкуренції вітчизняних банківських установ як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Якщо закордонні вчені вивчають вплив фінансових інновацій на розвиток банків, то для нашої країни пріоритетом є формування стратегії розвитку фінансово-інноваційних технологій у діяльності банківського сектору. Причиною цього є те, що вітчизняні банки мають порівняно невеликий практичний досвід порівняно із західними банківськими установами, а широке використання інноваційних фінансових технологій у банківському секторі країни більш-менш починає набирати обертів.

Особливістю впровадження інновацій в Україні є орієнтація на досягнення, які давно відомі в розвинених країнах. Зазвичай, ці нововведення пов'язані з перебудовою економіки. Безперечно, ринкова ситуація вимагає негайних і рішучих дій для започаткування процесу впровадження інноваційного банківського менеджменту в українську практику, який значною мірою залежить від факторів зовнішнього середовища: інтеграції банків у світову фінансову систему; експансія іноземних банків в Україні; необхідність реформування банківського сектору; суворе державне регулювання банків.

На основі зазначеної стратегії розвитку фінансово-інноваційних технологій доцільно розділити на два етапи [46, с. 200]:

- 1) етап управління впровадженням технічних і технологічних інновацій;
- 2) етап постійних змін у фінансовій сфері відповідно до змін у навколишньому середовищі.

Доцільність стратегії розвитку фінансово-інноваційних технологій визначається такими критеріями: узгодженістю з величиною капіталу, який може бути спрямований на фінансову діяльність; ефективністю або послідовністю результатів та реальними витратами на їх досягнення; визначеністю з точки зору досягнення поставленої мети; оптимальному поєднанню очікуваного досягнення бажаної прибутковості та можливих ризиків та невизначеностей у майбутньому; відповідністю запланованих фінансових технологій загальним економічним умовам зовнішнього середовища.

Сьогодні більшість країн впроваджують інноваційний тип економічного розвитку як вираз триваючої технологічної еволюції. Економіка перебуває в процесі постійних змін та еволюції. Звичайно, ці закономірності фінансових процесів повністю характерні для України, а стійкість фінансово-економічного розвитку вимагає регулярного впровадження новітніх рішень.

Отже, застосування стратегії розвитку фінансово-інноваційних технологій сприятиме вдосконаленню загального управління фінансами всіх об'єктів господарювання та розвитку фінансового простору країни в цілому. Цьому сприятиме швидке впровадження фінансових, інформаційних та телекомунікаційних технологій. Однак об'єкти господарювання мають різні умови розвитку, тому доцільно уточнити послідовність впровадження нових фінансових технологій або визначити незалежні функціональні стратегії їх просування, що окреслює напрямки подальших поглиблених досліджень.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Фінансова система – досить складне соціальне явище. Фінанси охоплюють широкий спектр бюджетно-розподільних відносин, які знаходять своє відображення в різноманітних грошових потоках. Маючи єдину сутність цих відносин, вони мають окремі елементи, що мають свої особливості та особливості. Вивчення фінансів базується на розумінні їх необхідності, сутності та ролі в суспільстві, а також на детальному оволодінні конкретними формами фінансових відносин.

Національна фінансова система – це сукупність фінансових відносин та фінансових установ, що регулюються фінансово-правовими нормами, за допомогою яких країна формує, розділяє та використовує централізовані та децентралізовані грошові фонди. Національна фінансова система з'явилася з виникненням держави і нерозривно пов'язана з її роботою. За допомогою фінансової системи країна накопичує і використовує кошти для утримання свого апарату, а також спрямовує їх на виконання своїх функцій. Національна фінансова система охоплює грошові відносини між країною та суб'єктами господарювання, державою та населенням, між підприємствами та всередині них.

Головними складовими фінансової системи є: національні фінанси, місцеві фінанси, фінанси суб'єктів господарювання всіх форм власності, невиробничі фінанси, фінанси населення, фінансовий ринок, фінансова інфраструктура.

Нинішня фінансова криза стала одним з головних факторів глобальних змін у фінансових системах. Одним із головних завдань державного регулювання на цьому етапі має бути пошук шляхів зменшення потенційних ризиків високої залежності банків від фінансових ринків. З іншого боку, відновлення програм сек'юритизації по праву вважається необхідною умовою відновлення банківського кредитування в економіці, і тому, очевидно, не можна відмовлятися від цього фінансового інструменту.

Вирішення цього протиріччя, очевидно, слід шукати в поєднанні ринкового банкінгу та посиленого регуляторного нагляду, який би регулював прямий доступ банківської установи до фінансових ринків і не створював передумов для появи тіньової банківської системи.

Аналіз сучасної фінансової системи показує недосконалість як фінансових ринків у країнах, так і на міжнародному рівні. Фінанси чутливі до таких проблем як нерозвиненість ринків, асиметрична інформаційна система, недобросовісна конкуренція, фінансове шахрайство, накопичення фінансового капіталу, нестабільність макроекономічного балансу, моральний розпад суспільства. Деякі з цих проблем є більш специфічними для національного ринку, водночас держава стикається з низкою інших проблем при інтеграції у фінансову систему.

Фінансова глобалізація як складова загального процесу глобалізації проявляється у сукупності процесів та системних особливостей – міжнародна фінансова інтеграція, фінансова лібералізація, міжнародна експансія фінансових інновацій на основі інформаційних технологій, транскордонна присутність фінансових установ, взаємозалежність міжнародних фінансових ринки, міжнародна мобільність капіталу, глобальні системи фінансових трансформацій.

Трансформаційні процеси у світовій фінансовій системі та фінансовій системі національної економіки, зумовлені потребою суспільства у необхідних змінах, можуть бути різноманітними, що супроводжується як позитивними змінами, так і деградацією фінансової системи. Вивчення трансформації фінансової системи зумовлене її значенням у національній економіці та економічній системі, забезпеченні функціонування всіх сфер життя будь-якої держави, розвитку фінансової глобалізації, залежності від світових фінансових криз, розширенні спекулятивних фінансових операцій та суперечності формування фінансової системи у транзитивних економіках до складу яких належить і Україна.

Трансформаційні зміни у національній фінансовій системі та характер багатьох складових фінансової глобалізації, таких як фінансові потоки, які при придбанні або участі у банківському капіталі кваліфікуються як прямі інвестиції, тобто операції, що не збільшують борг; відтік капіталу стає формою участі, а не формою фінансових вимог; процес фінансової консолідації набуває подальших форм внаслідок експансії на нові ринки, і останні стають системним елементом глобальної мережі перехресного володіння активами та пасивами тощо. Ця трансформація створює ряд позитивних моментів.

Україна та її фінансова система зазнають впливу глобалізації, міжнародних рухів капіталу, робочої сили та наслідків впливу транснаціональних корпорацій на її економіку. З огляду на це, подальші організаційні та управлінські зміни та трансформації фінансової системи повинні здійснюватися на основі досліджень та розуміння впливу глобалізації на розвиток національної економіки. Глобалізація як економічне та соціальне явище має подвійний характер, що має як негативні, так і позитивні наслідки. Надзвичайно важливо ретельно вивчити сутність, природу та тенденції трансформаційних змін, зрозуміти траєкторію їх розвитку. Це дасть можливість розробити економічні механізми та інструменти для адаптації та мінімізації їх впливу на фінансову систему України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572)
2. Про поставку продукції для державних потреб: Закон України // Закони України: В 11т./ Верховна Рада України: Ін-т законодавства. — К.,1997. —Т. 9. —С. 314-317.
3. 7. Про приватизацію майна державних підприємств: Закон України //Закони України: В 11 т. / Верховна Рада України: Ін-т законодавства. — К.,1996.—Т.3. — С. 97-111.
4. Про Рахункову палату України: Закон України // Закони України: В 11т./ Верховна Рада України: Ін-т законодавства. — К., 1997. — Т. 11. — С. 60-76.
5. Про затвердження Положення про резервний фонд Кабінету Міністрів України: Постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — Ст. 51. — № 10. — С. 105-107.
6. Про затвердження Правил оформлення проекту Закону України про Державний бюджет України: Постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — Ст. 129. — № 27. — С. 350-353.
7. 11. Про основні напрямки бюджетної політики на відповідний рік (Бюджетна резолюція): Постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України.
8. Про основні положення податкової політики в Україні: Постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — Ст.40. —№5. —С. 71-75.
9. Про структуру бюджетної класифікації: Постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — Ст. 208. —№42. — С. 584-601.

10. Про затвердження Порядку фінансування системи державного резерву: Постанова Кабінету Міністрів України // Офіційний вісник України. — 1997. — №39. — С. 14-15.
11. Про Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги щодо виконання кошторисів доходів і видатків бюджетних установ та організацій: Постанова / Кабінет Міністрів України. — 2000. — 9 січня. — № 17.
12. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ та Порядку застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ: Наказ / Головне управління Державного казначейства Міністерства фінансів України. — 1999. — 10 грудня. — № 114.
13. Артѣмова Т. І. Методологія інституціоналізму в контексті теорії вартості. Економіка і прогнозування. 2013. № 3. С. 108–118.
14. Архиреев С. И. Трансакционная архитектура. Экономическая теория. 2014. № 1. С. 69–83.
15. Башнянин Г.І. Фінансові системи в економіці держави / Г.І. Башнянин // Фінанси України. 2019. № 3. С. 108–118.
16. Бабич А. М., Павлова Л. Н. Финансы Учебник. — М.: ИД, ФБК - пресс, 2010. 760 с.
17. Башинська О. М. Формування та обслуговування державного зовнішнього боргу // Фінанси України. 2010. № 12. С. 67-77.
18. Бескид Й. М. Перспективи нормативного планування витрат на соціальну сферу // Фінанси України. 2000. № 4. С.42—48.
19. Буковинський С. А. Кошториси доходів і видатків бюджетних установ і організацій // Фінанси України. 2000. № 12. С. 60-66.
20. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник / О. Д. Василик. — К. : НІОС, 2010. — 416 с.
21. Ван Хорн Дж. Основы управления финансами: пер. с англ. / Дж. Ван Хорн Гл. ред. серии Я. В. Соколов. — М.: Финансы и статистика, 2013. — 800 с.

22. Василик О. Д. Фінансова наука /Фінанси України. 2011. № 1.— С. 3-10.
23. Вахрин П. И., Нешитой А. С. Финансы: Учеб. для вузов. М.: Маркетинг, 2010. — 502 с.
24. Вороний А. А., Беляков С. А. Проблемы расходования бюджетных средств в сфере образования // Финансы. — 2000. — № 1. — С. 21-25.
25. Габбард, Р. Глен. Гроші, фінансова система та економіка: Підручник / Глен Р. Габбард Пер. з англ.; Наук. ред. пер. М. Савлук, Д. Олесневич. — К.: КНЕУ, 2014. — 889 с.
26. Горемыкина Л. Е. Интеграция государственного бюджета в систему национальных счетов // Финансы. 2014. № 10. С. 62-64.
27. Зарєчнев А.М.,Малаєва Т.В.,Русанова Р.П. Фінанси. Тести та задачі: Навчальний посібник.-К.: ЦУЛ, 2013.-196 с.
28. Кижченко О. П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика). — К.:НІОС, 2000. — 384 с.
29. Колодій С. Ю. Децентралізація бюджетної системи та економічне зростання // Фінанси України. 2018. № 3. С. 63-68.
30. Комягин Д. Л. О понятии бюджетных средств // Финансы. 2010. — № 10. С. 17-19.
31. Луніна І. О. Державні видатки: тенденції і фактори зростання // Фінанси України. 2018. № 4. С. 104-110.
32. Львовчкін С. В. Фінансовий механізм макроекономічного регулювання // Фінанси України. 2010. № 12. С. 25-33.
33. Опарін В. М., Малько В. І., Кондратюк С. Я. Бюджетна система: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2017. 208 с.
34. Опарін В. М. Передумови та чинники розбудови ефективної бюджетної системи в Україні // Фінанси України. 2016. № 9. С. 126—133.
35. Мазаракі А. А. Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України. Вісник Київського торговельно- економічного університету. 2016.№1.С.5-23.

36. Мазуренко В. І. Світові фінансові кризи та національна економічна безпека: теорія і методологія: Монографія / В. І. Мазуренко. – К. : ВПЦ Київський ун-т, 2007. – 511 с.
37. Мазуренко В. І. Світова фінансова криза 2007–2010 рр.: глобальний та національний виміри: Монографія / В. І. Мазуренко. – Д. : Нова ідеологія, 2019. – 216 с.
38. Нанавов А. С. Функціональні детермінанти фінансових систем сучасності / А. С. Нанавов // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – Мелітополь : «Люкс», 2012. – № 3 (19), С. 202-210.
39. Нанавов А. С. Вплив фінансової кризи на тіньовий банківський сектор розвинених фінансових систем сучасності / А. С. Нанавов // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. –2012. – Випуск 110 (частина II), С. 23-28.
40. Нанавов А. Вплив фінансово-економічної кризи на сектор комерційних банків Швеції [Електронний ресурс] / А. Нанавов // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2018. – Вип. 2 (7). – С. 218-224. – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12naskbs.pdf>.
41. Попов Р. А. Антикризисное управление / Р. А. Попов. – М. : Высшая школа, 2013. – 65 с.
42. Павлюк К. В. Проблеми формування бюджету розвитку // Фінанси України. 2019. № 1. С. 59-65.
43. Самуэльсон П. А. Основания экономического анализа / П. А. Самуэльсон. – СПб. : Экон. школа, 2012. – 383 с.
44. Сафин Ф. Сущность и факторы экономической устойчивости (постановка проблемы) / Ф. Сафин // Вестн. ТИСБИ. – 2000. – № 2, С. 43-52.
45. Фінансова система України в умовах економічних перетворень: всеукр. наук.-практ.конф. (Київ, 18 - 19 квітня 2018 р.) : тезидоп. І.Я. Чугунов, М.В. Тарасюк, Т.В. Канєвата ін.;відп. Завип. І.Я. Чугунов. К. :Київ. нац. торг.-екон.ун-т, 2018. 173 с.

46. Шемаєва Л. Г. Внутрішні чинники вразливості фінансової системи України та пріоритетні заходи щодо їх подолання. Аналітична записка Серія «Економіка», 2019. № 3.
47. Basel Committee on Banking Supervision. Report on Special Purpose Entities [Електронний ресурс]. – Basel, 2019. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/joint23.pdf>.
48. Borio C. Whither monetary and financial stability? The implications of evolving policy regimes BIS Working Papers N9 147 / C. Borio, W. White. – Basel : BIS, 2014. – 113 p.
49. Calderon C. The direction of causality between financial development and economic growth / C. Calderon, L. Liu // Journal of Development Economics. – 2003. – vol 72.
50. Cihak M. Do Central Banks Write on Financial Stability? / IMF Working Paper №9 06/163 / M. Cihak. – Washington, D. C. : IMF, 2016. – 205 p.
51. Crockett A. The Theory and Practice of Financial Stability / A. Crockett // GEI Newsletter Issue. – Cambridge, UK. – 2017. – № 6, P. 75-78.
52. Davis Ph. A typology of financial instability // Financial Stability Report № 2 / Ph. Davis. – Wienen : Oesterreichische Nationalbank, 2012, P. 23-29.
53. Das U. Does Regulatory Governance Matter for Financial System Stability? An Empirical Analysis / IMF Working Paper N? 04/89 / U. Das, M. Quintyn, K. Chenard. – Washington D. C : IMF, 2014. – 355 p.
54. European Central Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ecb.int/stats/money/consolidated/html/index.en.html/.
55. Ferguson R. Should financial stability be an explicit central Bank objective? / R. Ferguson // Monetary stability, financial stability and the business cycle: five views // BIS Papers № 18. – Basel: BIS, 2017, P. 103-109.
56. International Monetary Fund. World Economic Outlook 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/pdf/text.pdf>.

57. International Monetary Fund. Global Financial Stability Report 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/2010/02/pdf/text.pdf>.
58. International Monetary Fund. Global Financial Stability Report 2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imf.org/External/Pubs/FT/GFSR/2012/02/pdf/text.pdf>.
59. International Monetary Fund. Fiscal Monitor [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2012/01/pdf/fm1201.pdf>.
60. Wachtel P. Growth and Finance: What Do We Know and How Do We Know It? / P. Wachtel // International Finance. – 2009. Vol.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Плановий розподіл державних цільових програм по спрямованості
у фінансовій системі України за 2019р.**

Джерело: складено автором на основі даних [54]

Додаток Б

Фактичний розподіл державних цільових програм по спрямованості у фінансовій системі України за 2019р.

Джерело: складено автором на основі даних [54]